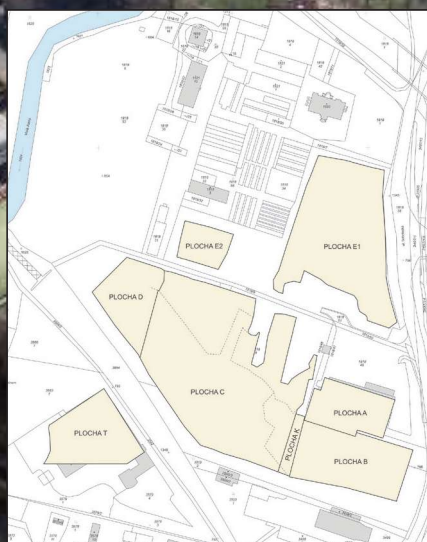

■ Letecký snímek lokalit Maškovy zahrady a V Zátíší (duben 2005). T - Areál Technických služeb (výzkum 1995), A - Diskont Plus (výzkum 1998), B, C, D - výzkum 2000, E - výzkum 2001, H - Lidl ČR (výzkum 2004). Plán ve výřezu: Maškovy zahrady - plochy zkoumané v letech 1995, 2000 - 2001.

Návrat do Maškových zahrad po 90 letech

S Janem Prostředníkem a Petrem Šídou o jednom z prvních polistopadových velkoplošných výzkumů ve východních Čechách a o nejnovějších poznatcích z této lokality a z lokality stavby prodejny Lidl

Jméno Turnov - Maškovy zahrady je pojmem z dějin archeologie...

Lokalita Turnov – Maškovy zahrady je archeologům známa již od počátku 20. století, kdy zde proběhly ojedinělé záchranné akce většinou pod vedením J. V. Šimáka. Na záchraně se však podíleli též amatéři. Vykopávky byly spojené se stavbou železniční trati z Jičína do Turnova v letech 1905 a 1906. K dalším nálezům došlo v důsledku zemních prací v areálu světově známého Maškova zahradnického závodu, který zaujímal plochu více než 40 hektarů.

V kterých obdobích pravěku byla tato lokalita osídlena?

Vykopávky na počátku 20. století doložily mnohočetnou antropogenní aktivitu. První osídlení bylo prokázáno již v neolitu, šlo o artefakty ze starší fáze kultury s lineární keramikou. Další aktivitu představuje sídliště kultury s vypíchanou keramikou (6. až 5. tisíciletí př. n. l.). Ojedinělé nálezy broušených kamenných nástrojů kultury se šňůrovou keramikou (eneolit, 4./3. tisíciletí př. n. l.) dávaly tušit možnou existenci pohřebiště nositelů této kultury. Na základě četných nálezů ke-

ramiky lužické kultury a slezskoplatěnické kultury (mladší doba bronzová až starší doba železná, 12. – 6. stol. př. n. l.) bylo pravděpodobné mohutné osídlení v tomto období. Díky informaci o nálezech keramiky od K. Buchtely bylo možné předpokládat též osídlení v závěru starší doby železné a v době římské (tato pravděpodobná aktivita byla navíc umocněna i díky nálezu mincí). Hradištní keramika pocházející z „horní“ Maškovy zahrady prokázala střed- a mladohradištní nespíše sídelní aktivity. Podle stručného výčtu je zřejmé, že šlo o rozsáhlé polykulturní na-

leziště, na kterém je třeba důsledně sledovat veškeré zemní a případné stavební práce.

V čem byl zajímavý výzkum, který pokračoval po 90 letech? Je to zároveň odpověď na otázku o významu současných archeologických terénních akcí...

Každý záchranný archeologický výzkum, který v posledním desetiletí proběhl v areálu Maškových zahrad, byl něčím specifický. Výzkumy se od sebe odlišovaly rozsahem (od 1 do 6 ha), ročním obdobím, ve kterém k záchranné akci došlo, ale zejména odhalenou

nálezovou situací, které bylo třeba metodiku výzkumu přizpůsobit.

K prvnímu osobnímu kontaktu s lokalitou došlo koncem září 1995, kdy byla zjištěna na ploše cca 1 ha neohlášená skrývka ornice v jižní části Maškových zahrad v poloze „Pod sv. Antonínem“. Následně provedený plošný záchranný výzkum odhalil 322 zahloubených objektů z nejméně pěti fází osídlení. Šlo o sídelní aktivity v mladší a pozdní době bronzové, pozdním halštatu (závěr starší doby železné, 6/5. stol. př. n. l.) a ve starší době římské (2. stol. n. l.). V pozdním halštatu (HD1) se zde nacházel železářský výrobní okrsek, ve starší době římské sídlištní dvorec z 2. století, který zanikl při jedné z povodní Jizery (vedle povodňových hlín ve výplních objektů jsme našli jedno z ramen Jizery).

Význam tohoto záchranného výzkumu lze spatřovat v několika rovinách. Jednalo se například o první rozsáhlý plošný výzkum v oblasti horního Pojizeří, při kterém došlo k okamžitému zastavení jakýchkoliv zemních prací (rok 1995!!!). Stavba pokračovala až po úplném dokončení archeologického výzkumu na konci října 1995. Na turnovské radnici to způsobilo velké pozdvižení, neboť šlo o jejich investiční záměr (Areál Technických služeb); radní i úředníci si uvědomili (bohužel tehdy ještě ne v plném rozsahu) existenci tzv. archeologické památkové péče. Význam dále spatřujeme ve využití přírodovědných metod při zpracování výsledků výzkumu (pedologická, mineralogická, geologická a paleobotanická expertíza). V odborné rovině pokládám za důležité prokázání osídlení ve starší době římské a objev výrobního okrsku ze závěru starší doby železné. Za osobní prestižní záležitost, která je bohužel zavazující, pokládám též rychlé zpracování výzkumu do podoby nálezové zprávy, která byla

vyhotovena do konce roku 1995. Výsledky výzkumu byly formou monografické studie o rok později publikovány ve 3. čísle Pojizerského sborníku.

Výzkum na lokalitě Turnov - Maškovy zahrady byl svého času určitým zlomem východočeské archeologie. Šlo o jeden z prvních velkoplošných odkryvů polistopadové éry. To však nebylo jediné prvenství...

O tři roky později jsme se na lokalitu Turnov - Maškovy zahrady opět vrátili. Na konci září roku 1998 jsme byli vyzváni dodavatelskou firmou investora sítě prodejen Diskont-Plus k provedení záchranného archeologického výzkumu v souvislosti se stavbou samoobslužné prodejny na ploše cca 20 arů. Po mechanizované skrývce horní partie ornice (cca 15 - 20 cm) pomocí autobagru UDS jsme registrovali výrazné kumulace kůlových jamek (bylo jich více než 15 tisíc!), které náležely kultuře lužické. Tyto drobné objekty, po vyschnutí velmi špatně rozpoznatelné, měly v půdorysu tvary kruhu, trojúhelníka, kruhové úseče, kruhové výseče a různých čtyřúhelníků. Různě dlouhé řady kůlových jamek vytvářely koncentrace o nepravidelných půdorysech (20 × 20, 20 × 30 m). Naše původní představa, že se podaří veškeré drobné kůlové jamky prozkoumat, se po měsíci, kdy jsme měli prokopanou plochu 750 m², ukázala být příliš odvážnou. Navíc podzim 1998 byl velmi deštivý, takže plocha výzkumu se změnila v rozsáhlé bahenní lázně, které bohužel v průběhu listopadu zmrzly na kost. Naštěstí jsme přizpůsobili metodiku výzkumu nálezové situaci i klimatickým podmínkám a dokumentovali jsme kůlové jamky pomocí fotogrammetrie. Celá plocha výzkumu byla rozměřena do čtvercové sítě o straně 5 m. Plocha čtverce, která byla začistěná a jednotlivé kůlové jamky měly obrysovaný půdorys, byla fotografována z výšky 4 m z vysokozdvížné plošiny. Následně byly větš

zahloubené objekty prozkoumány a drobné kůlové jamky metodou náhodného výběru vzorkovány.

Interpretace celé nálezové situace byla velmi komplikovaná, marně jsme hledali analogie v prostředí švýcarských a italských nákolních sídlišť doby bronzové. Předpokládáme, že se jedná o velmi specifický typ nákolního sídliště situovaného v bezprostřední blízkosti brodu přes Jizeru. Drobné kůlové jamky jsou zřejmě pozůstatkem po zpevnění a určitém odvodnění osídlené plochy. Vedle menších kůlových jamek jsme prozkoumali několik desítek větších zahloubených objektů (kůlových, sloupových jam, pecí, sil).

Právě vznik tohoto specifického a pro české území (zatím) unikátního sídlištního typu svědčí nejenom o vysoké adaptabilitě tehdejších obyvatel, ale zároveň o jistém strategickém významu polohy, souvisejícím nejspíše, jak bylo výše řečeno, s existencí křižovatky cest.

Kdybychom byli skrývali rozmočenou plochu a navíc za deště nebo jinou technikou než autobagrem UDS, nemusel si Petr Šída drobných kůlových jamek vůbec všimnout. V takovém případě bychom našli stovku větších zahloubených jam, které šlo s klidným svědomím označit za do jisté míry *tuctové* sídliště z mladší doby bronzové.

Výzkum v centrální části Maškových zahrad roce 1998 odstartoval proces, který lze přirovnat k stavbě barikády: nejtěžší je vydolovat první dlažební kostku... Bylo zřejmé, že další záchranný výzkum na sebe nedá dlouho čekat.

Předpokládám, že jde o ten prozatím nejrozsáhlejší výzkum...

Ano, od června 2000 do srpna 2001 archeologické oddělení Muzea Českého ráje provedlo další záchranný výzkum v lokalitě Turnov - Maškovy

zahrady, který se stal nejrozsáhlejší záchrannou akcí v Pojizeří. Na ploše bezmála 6 ha jsme během dvou sezón prozkoumali více než dvě tisícovky větších zahloubených objektů a další pět tisícovek drobných kůlových jamek, se kterými jsme se setkali již při výzkumu v roce 1998. Důvod? Maškovy zahrady si vybrala turnovská radnice za obrovské finanční podpory mecenáše B. Horáčka pro stavbu rozsáhlého sportovního areálu.

Přestože byl výzkum prováděn na tak rozsáhlé ploše, nechtěli jsme slevit z metodiky ověřené při záchranných akcích v předchozích etapách. Skrývka ornice byla prováděna do hloubky 20 - 40 cm autobagrem UDS, kulturní vrstva byla skrývána ručně. Díky této metodice, která pochopitelně náklady na výzkum zvýšila, jsme mohli registrovat horní partie objektů v úrovni podorniči a nepřišli jsme zároveň o řadu artefaktů a ekofaktů z kulturní vrstvy. Neunikly nám též půdorysy drobnějších kůlových jamek a dalších objektů. Z výplní jam jsme odebírali vzorky na proplavení pro paleobotanickou analýzu, průběžná přítomnost geologa na výzkumu byla velmi důležitá.

Zachytili jsme jižní okraj sídliště středního až počátku mladšího stupně kultury lužické, doložené již výzkumem z roku 1998. Tato specifická sídlištní aktivita překrývala běžné sídliště ze středního stupně kultury lužické (327 zahloubených objektů). Vzhledem k charakteru zástavby a zahloubeným objektům můžeme uvažovat o existenci samostatných sídelních jednotek, které mohly dát v budoucnu základ pro vznik skutečných dvorců. Tento systém přebralo i nákolní sídliště („vlhká perioda“), které zde bylo zřejmě vybudováno následně po katastrofickém zániku (povodní) staršího mladobronzového sídliště („suchá perioda“). Katastrofický zánik sídliště lužické kultury dokládají i nálezy bronzových

předmětů, které bývají za normálních okolností vysbírány a po přetavení vráceny zpět „do procesu“.

Pod areálem osídleným v mladší době bronzové se nacházel výrobní okrsek ze závěru starší doby železné (6./5. stol. př. n. l.). S největší pravděpodobností se jednalo o vyhřívací pec a další zahloubené jámy. Do roku 2001 jsme prozkoumali celkem 33 objektů, které lze datovat do závěru starší doby železné.

V roce 1995 došlo k výzkumu prvního sídliště Germánů v oblasti Českého ráje. Prozkoumali jsme část dvorce s polozemnicí, pecí s lehkým přístřeškem, hliníkem a dalšími objekty z 2. a 3. stol. n. l. Ve výplních zahloubených jam jsme objevili povodňové hlíny, díky kterým lze uvažovat o zániku dvorce při záplavách. V roce 2000 jsme našli další objekty z doby římské, ovšem jejich datování je odlišné oproti dvorci zkoumanému v roce 1995. Keramiku z výplní dvou polozemnic, pecí a dalších jam lze datovat do 3. - 4. století po Kristu, tedy do doby po předpokládaném zániku staršího germánského sídliště při povodni. Dvorec byl obnoven a s největší pravděpodobností i rozšířen, neboť jsme prozkoumali celkem 35 zahloubených objektů.

Nejmladším osídlením, které jsme doložili naším výzkumem, byla osada z časně slovanského a starohradištního období. K slovanskému sídlišti náleželo celkem 23 objekty: tři polozemnice, tři oválné zahloubené objekty se stopami užití ohně, zásobní jámy – síla a další sídlištní objekty. Osada, kterou jsme prozkoumali, existovala něco málo přes sto let – od poloviny 6. do přelomu 7./8. století n. l.

Ona neolitická sídliště jste odkryli až v roce 2001?

Ano. Další etapa výzkumu proběhla od počátku května do poloviny srpna 2001. Zaměřili

jsem se na plochy ležící severně od ploch zkoumaných v letech 1995 až 2000. Šlo o velmi dobře zachované sídliště z mladší doby kamenné, které představuje vůbec nejstarší osadu v Pojizeří. Nalezená keramika datuje tuto aktivitu do samých počátků neolitu (starší fáze kultury s lineární keramikou, 6./5. tisíciletí př. n. l.). Objevili jsme 7 půdorysů dřevěných staveb, tzv. dlouhých domů (šířka 5-7 m, délka 10-30 m), které měly křivou konstrukci složenou v příčné ose z 5 řad kůlů. Tři dvojice chat, které byly orientovány v ose sever – jih, náležely staršímu neolitu kultury s lineární keramikou – jejímu staršímu a střednímu stupni. Jeden dům pocházel z mladšího neolitu – mladšího stupně kultury s vypíchanou keramikou. Dále jsme našli půdorysy 5 obdélníkových chat z mladší doby bronzové, které se prostorově i svou orientací Z – V odlišovaly od domů z mladší doby kamenné.

Mezi domy byly jak stavební jámy, ze kterých byla původně vybírána hlína na omazání stěn, tak se zde nacházely i pozůstatky plůtků, které odělovaly tyto stavby od sebe. Mezi další objekty nalezené uvnitř domů i vně patřily kuchyňské pece s kupolí. Na sídlišti se nacházely též rozsáhlé exploatační jámy, ze kterých byla získávána hlína jak na omazání stěn, tak na výrobu keramiky. K zajímavým objektům bezesporu patří i polozemnice se vstupní částí, které rozhodně nepatří mezi stavby často nalézané na neolitických sídlištích.

Ze zahloubených objektů byl získán početný náleзовý inventář, tvořený nejenom keramikou a mazanícemi, ale též hojnými nálezy broušené a štípané industrie, které svědčí o jejich výrobě buď přímo na sídlišti, nebo v jeho nejbližším okolí. Zde bychom chtěli připomenout například neolitický výrobní okrsek v poloze „U Pyramu“ v Ohrazenicích zaměřený na

zhotovování broušených nástrojů z břidlicových valounů sbíraných přímo z terasy řeky Jizery – tento okrsek byl zkoumán v souvislosti se stavbou přeložky silnice I/10 a I/35 na podzim roku 1998.

Neolitické sídliště se nacházelo na mírně vyvýšenině na severovýchodním okraji Maškových zahrad na sprašové návěži – typickém podloží pro neolitické osídlení (tato vyvýšenina nebyla před skrývkou vůbec patrná). Je pozoruhodné, že sprašové podloží (byť se jednalo o spraš degradovanou) se ve zkoumaném areálu lokality vyskytovalo pouze v tomto prostoru; můžeme proto předpokládat, že zde rostla tak specifická vegetace, která zaujala nově příchozí osadníky.

Zpracování výzkumu zřejmě stále probíhá. Jaké jsou nejnovější poznatky?

K nejnovějším poznatkům rozhodně patří radiokarbonová data, která jsme získali z laboratoře v Gliwicích. V první sadě jsme poskytli 3 vzorky z neolitu a 4 z mladší doby bronzové. Radiokarbonová data, která z těchto uhlíků pocházejí, velmi dobře korespondují s datováním artefaktů z bazálních částí objektů (odkud datované uhlíky a artefakty pocházely). Pro období existence neolitických sídlišť jsme nechali datovat uhlíky z objektů z mladší sídlištní fáze staršího stupně kultury s lineární keramikou (5470 – 5290 BC), střední stupně kultury s lineární keramikou (5220-4990 BC) a objektu kultury s vypíchanou keramikou (4900-4700 BC). Data ze sídliště kultury lužické se pohybují v intervalu 1410 – 970 BC.

Perspektivy zpracování a prezentace výsledků výzkumu jsou následující: Veškeré keramické nálezy byly laboratorně ošetřeny a rekonstruovatelné nádoby restaurovány. Kovové artefakty byly stabilizovány a konzervovány. Ekofakty jsou již ve stádiu analýzy. Výsledky

výzkumu byly veřejnosti představeny formou 2 výstav a řadou příspěvků v místním a odborném regionálním tisku. Pro prezentaci výsledků výzkumu odborné veřejnosti jsme přistoupili k tematickému, resp. chronologickému modelu. Výsledky nebudou publikovány v jedné velké monografii, ale bude následovat řada monografických studií věnovaných konkrétnímu tématu nebo období. Takto jsme publikovali s kolegy E. Droberjarem sídliště ze starší a mladší doby římské v Památkách archeologických v roce 2004. Dokončujeme s kolegyní N. Profantovou studii o raně středověkém sídlišti. Z. Sklenářová-Bláhová se věnovala mladobronzovému osídlení. Petr Šída využil náleзовého inventáře ŠI (včetně mladopaleolitické) ve své disertační práci. Nyní bude následovat vyhodnocení neolitických sídlišť.

Mohli byste na závěr zhodnotit hlavní význam výzkumu v Maškových zahradách?

Předstihový výzkum v Maškových zahradách nám poskytl obrovské množství dat, jejichž konečné vyhodnocení nám spolu s výsledky pedologických, geologických, paleobotanických, mineralogických a dalším přírodovědných analýz podá jasnější obraz o poněkud specifickém typu sídlení na břehu Jizery v jednotlivých obdobích pravěku. Naskytá se hned několik možných interpretací: osada zajišťující provoz brodu přes Jizeru (doložená v mladší době bronzové), výrobní zařízení využívající k svému provozu vodní tok (železárna – doložená nepřímo ve starší době železné), rybářská osada (doplňkový „program“ k zemědělství) nebo osada umístěná v nepříliš výhodné pozici z nedostatku příhodnějšího osídlištního areálu.

Výzkumem jsme vyřešili řadu otázek, ovšem značná část jich zůstane otevřená, a to i po

konečném vyhodnocení nálezového inventáře a jeho konkrétního vztahu k jednotlivým zahloubeným objektům (v Maškových zahradách bylo celkem odkryto na 20 tisíc kůlových jamek a přes 2000 větších zahloubených objektů). Archeologický výzkum odhalí totiž jen zlomek původního stavu, který je někdy více někdy méně poškozen působením přírodního prostředí. Velmi důležitý faktor proto představuje rychlost zániku sídliště a jeho případné překrytí nadložními sedimenty (rychle zaniklé sídliště a tím pádem i rychlá „archeologizace“ artefaktů a ekofaktů poskytují archeologům paradoxně větší množství dat než sídliště opuštěná). Dále je důležité, aby na lokalitě nedocházelo k dalším lidským zásahům spojeným buď se sídlením nebo s pracovními procesy (např. množství archeologických lokalit bylo

silně narušeno „parními oračkami“, které narušily původní terény až do hloubky jednoho metru).

A právě takovouto situaci s určitým „stavebním klidem“, a to nejenom díky specifickému ekologickému kontextu, ale i díky existenci Maškova zahradnického závodu, nám poskytla tato lokalita.

Území Turnova vydává stále další informace získané archeologickým výzkumem. Tou poslední velkou akcí byla stavba samoobslužné prodejny Lidl ČR. Co zde bylo objeveno?

V červnu a červenci 2004 jsme provedli v Turnově na jihozápadním úpatí Výšinky záchranný výzkum, při kterém byla objevena skupina žárových hrobů lidu popelnicových polí (HaB). Rozbor pohřebiště dosud není samozřejmě proveden, přesto lze

uvažovat o počtu nejméně 23 hrobů. Nalezly se pohřby se standardní výbavou několika keramických nádob, na okraji pohřebiště jsme objevily i jámové pohřby bez milodarů.

Velmi zajímavou se pro nás jeví skutečnost, že nalezené pohřebiště přímo koresponduje s nejmladší fází sídliště lužické kultury, které bylo v letech 1998 až 2001 zkoumáno v areálu Maškových zahrad. Vzdálenost několika set metrů a dobrý dohled na nekropoli z lokality Maškovy zahrady nám dovoluje hypotézu o vzájemném vztahu obou lokalit. Vedle hrobů se našly zahloubené sídlištní objekty, které lze datovat nejspíše do starší doby železné (HaC-HaD). Při západním okraji skryté plochy se koncentrovalo několik kruhových pecí a skladovacích objektů. Tento hospodářský okrsek náležel do sídelního areálu, jehož sídlištní aktivi-

ty byly registrovány ve vzdálenosti cca 200-300 m v poloze „Pod sv. Antonínem“ při výzkumu v roce 1995. Naopak dvě kruhové, nejspíše chlebové pece s destruovanou kupolí, a jedna menší oválná bez dalších zjevných konstrukčních prvků byly datovány do první poloviny 13. století. Tato sídelní aktivita předcházela lokaci města Turnova ve 2. polovině 13. století.

Záchranný výzkum přinesl řadu zajímavých zjištění, která přispějí k objasnění rozmanitosti osídlování Turnova v mladším pravěku i v počátcích středověké transformace. Je bezesporu zajímavé, že ani svah s téměř deseti procentním sklonem navíc s vývěry pramenů a postižený častou erozí neunikl pozornosti našich předků.

**rozhovor vedl
Radomír TICHÝ**

Obrovské neolitické doly v Jistebsku fungovaly nejméně 500 let

S Janem Prostředníkem a Petrem Šidou o pokračování výzkumu neolitického důlního areálu v Jizerských horách, o spolupráci se vstřícným vlastníkem a o plundrování nenechavými návštěvníky

Co se změnilo za rok na archeologické lokalitě Jistebsko? Pokročil výzkum a ochrana této unikátní lokality?

Po roce jsme se na lokalitu opět vrátili. Výzkum teď již pokračuje v zažitých kolejích a přínos je vidět hlavně v dalších metrech profilů, které se podaří získat. Kouzlo objevování nepoznaného se tak trochu vytrácí na úkor rutiny, ale ta je prostě nutná. Co se týče ochrany lokality, podařil se první malý, ale velice důležitý krok. Správce pozemků – Lesy České republiky – zastoupený místními lidmi vzal existenci této významné lokality na vědomí, ba co víc, snaží se ji svoji činností nepoškodit. První důležitý krok na cestě k trvalé ochraně tak byl učí-

něn – lokalitě nehrozí akutní zničení těžkými mechanismy při těžbě dřeva. Na podzim roku 2005 proběhla na menší ploše těžba dřeva, která byla díky pochopení hospodářů provedena co možná nejšetrněji. Výsledkem je nepoškozený terén, který navíc bude v budoucnu směřován k výsadbě původní druhové skladby lesa. Kdoví, snad se za pár set let podaří na místě vytvořit iluzi smíšeného pralesa podobného tomu, který toto místo pokrýval v neolitu.

Co zde zatím bylo nalezeno nebo rozpoznáno?

Tak především, jak již bylo zmíněno v minulém příspěvku (ŽA/REA č. 5/2004), všudypřítomné relikty těžby, kte-

ré se dochovaly na ploše 25 ha. Jedná se o několik metrů hluboké jámy o průměru až 25 m. Vedle toho se v zemi nachází obrovské množství odpadu z výroby kamenné industrie. To ale není běžnému návštěvníkovi přístupné (a na tomto místě bych chtěl apelovat na čtenáře, aby se nesnažili sami do země podívat, znamenalo by to naprosto zbytečné ničení této vzácné památky). Pokud si chce návštěvník najít nějaký artefakt, nabízí se možnost sbírat v ploše současných cest, které jsou surovinou i artefakty doslova dlážděny. I tady bychom ale chtěli návštěvníky poprosit o co největší zdrženlivost, jednou odnesený artefakt už na místo nikdy nikdo nevrátí. Z hlediska ochrany nejsme

příznivci divokého plundrování nálezů, zvláště pokud mají skončit někde ve skříni zapadané prachem. Samozřejmě je možné odnest vzorek pro srovnávací a studijní účely, ale i tady prosím návštěvníky o zdrženlivost. Hned po zveřejnění objevu se na lokalitu vypravilo mnoho lidí s cílem odnést si materiál. V jednom případě jsme dokonce našli obrovské množství čerstvě našťipaného materiálu, jak horliví návštěvníci hned na místě zkoušeli připravit své vlastní polotovary. Samozřejmě se jim to moc nedařilo, navíc zbytečně roztloukli neolitické artefakty. Z takového jednání je člověku smutno a začne uvažovat o tom, zda by nebylo nejlepší celý areál oplořit a pouštět sem návštěvníky